

др Зоран АРСИЋ, LL.M. (Columbia University)
професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ АКЦИОНАРСКОГ ДРУШТВА

Резиме

Правни положај председника скупштинe акционарског друштва је важан и истовремено тежак. Његова овлашћења се односе на две групе чланова. Он омогућава да се рад скупштинe прописно одвија и да се одржава ред у скупштини.

Кључне речи: скупштина, председник, акционарско друштво.

Скупштина акционарског друштва мора да има председника.¹ Ово је јасно предвиђено у чл. 285 Закона о привредним друштвима. То, такође, произлази из чл. 301 где је у ст. 2 предвиђено да је председник одговоран за уредно сачињавање записника, а у ст. 6 да председник скупштинe потписује записник. Председника мора да има и универзална скупштина (ванредна скупштина затвореног друштва). Када се ради о једноперсоналном друштву постоје различита схватања. С једне стране указује се да би избор председника скупштинe био сувишан, док се, с друге стране, наглашава да се тиме ништа не мења, будући да једини члан друштва врши функцију председника.²

1 Uwe Hüffer, *Aktiengesetz*, München, 1999, стр. 607.

2 Jürgen Than, „Die Vollversammlung einer Aktiengesellschaft – ein angemessener Ersatz für schriftliche Aktionärsbeschlüsse“, *Festschrift für Walther Hadding*, Berlin, 2004, стр. 692–693.

I Избор председника скупштине

Законом о привредним друштвима је предвиђено да се председник бира на почетку седнице, ако је „предлог“ у складу са Законом уврштен у дневни ред (чл. 285 ст. 2). Везивање избора председника за дневни ред указује да се у домаћем праву председник бира од стране скупштине. Одлука о избору председника скупштине је процесна одлука. Ту одлуку скупштина доноси већином гласова из чл. 293 ст. 1. С обзиром да се ради о одлуци скупштине потребно је и постојање кворума. Када се ради о законској формулацији треба имати у виду да се у дневни ред не уноси „предлог“ већ се тачка дневног реда формулише према свом предмету (избор председника скупштине). Предлог управног одбора представља део материјала који се шаљу уз позив. Изузетно, одлуку о председнику скупштине доноси суд, када именује привременог заступника, који председава скупштини коју сазива. Имајући у виду да је начин избора председника скупштине утврђен законом, није допуштено да председавању скупштине приступи неко од присутних акционара, чак и ако се нико томе не противи.³

Уколико ово питање није уврштено у дневни ред, а статут не садржи одговарајуће решење, рад скупштине није могућ. За случај да се због тога мора поново сазивати скупштина, трошкови сазивања представљају штету за друштво. Када је скупштина сазвана по одлуци управног одбора који је утврдио и дневни ред, тада чланови управног одбора одговарају друштву за тако нанету штету, под условима из чл. 328.

Питање је ко руководи радом скупштине до доношења одлуке о избору председника. Ово питање је могуће и у домаћем праву регулисати оснивачким актом, као и пословником о раду скупштине. Уколико нема одговарајуће одредбе могућа су два решења. Према једном које се оцењује као исправније, правно је могуће и у складу са парламентарним обичајима да се руковођење избором председника повери најстаријем присутном акционару.⁴ Ипак, према преовлађујућем ставу, до избора председника рад скупштине и избор председника води онај ко је сазвао скупштину.⁵ С тим у вези су могуће различите ситуације. Једноставна је ситуација када скупштину сазове физичко лице овлашћено оснивачким актом. Када одлуку о сазивању скупштине донесе привремени заступник на основу одлуке суда, он не само да сазива скупштину, него и

3 Hildegard Ziemons у: Karsten Schmidt, Marcus Lutter, *Aktiengesetz*, Köln, 2008, стр. 1420.

4 Н. Ziemons, *нав. дело*, стр. 1421; Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр. 29.

5 Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр. 29; Тако и: Walter Schmidt, Joachim Meyer-Landrut у: Gadow, *Aktiengesetz*, Berlin, 1961, стр. 710.

председава, због чега се питање и не поставља. Проблем настаје када скупштину сазива орган, односно управни одбор, с обзиром да, по природи ствари, управни одбор не може преузети вођење скупштине. С тим у вези указује се да у том случају председава члан органа,⁶ односно председник органа.⁷

Председник скупштине може бити опозван одлуком скупштине у свако доба и на његово место може бити изабрано друго лице. Да би се обезбедио континуитет, односно одвијање скупштине, опозив би требао да буде допуштен само ако је везан са избором новог председника.⁸ Треба имати у виду да се скупштина не може својом одлуком опозвати привременог заступника као лица које председава скупштини. Он је именован од стране суда као облик заштите мањине акционара и његова смена није у компетенцији скупштине. Председник скупштине у свако доба може поднети оставку.⁹ Оставка се подноси изјавом према скупштини.¹⁰ С обзиром да до престанка статуса председника долази током скупштине до избора (новог) председника не долази на почетку скупштине и тада таква тачка није уврштена у дневни ред, с обзиром да је он утврђен на почетку скупштине. Доношење овакве одлуке је могуће с обзиром да се ради о процесној одлуци. У погледу председавања скупштином и руковођењем избора новог председника аналогно важи оно што је речено у погледу избора председника на почетку скупштине.

Нацртом Закона о привредним друштвима (чл. 330) предвиђено је да се статутом одређује председник скупштине или се председник бира за сваку седницу у складу са статутом и пословником о раду скупштине. Уколико није прописан поступак избора (треба: начин утврђивања) председника скупштине, председник је лице које поседује или представља (треба: заступа) највећи појединачни број гласова обичних акција у односу на укупни број гласова присутних акционара са обичним акцијама.

II Захтеви у погледу председника скупштине

У ст. 3 чл. 285 је предвиђено да се председник бира у складу са статутом друштва. Оваква одредба омогућава да се статутом реши

6 Godin – *Wilhelmi, Aktiengesetz*, Berlin, 1967, стр. 630.

7 *Beck'sches Handbuch der AG*, München, 2004, стр. 423.

8 Andreas Göhmann у: Günter Henn, Jürgen Frödermann, *Handbuch den Aktienrechts*, Heidelberg, 2009, стр. 488.

9 Н. Ziemons, *нав. дело*, стр. 1421.

10 А. Göhmann, *нав. дело*, стр. 488.

питање председавања скупштином до избор председника скупштине, о чему је било речи у ранијим излагањима. Статутом је дозвољено утврдити само услове које лице мора да испуњава да би могло да буде изабрано за председника (на пр. мора да буде акционар). При томе би се избор у сваком случају вршио од стране скупштине. С тим у вези треба указати на правно-политички став према којем ову могућност не треба користити, односно не треба утврђивати посебне захтеве у погледу председника скупштине. Није неопходно да председник буде акционар.¹¹ Сматрамо да је и за домаће право прихватљив став према којем члан управног одбора не може бити председник скупштине.¹² Ово се образлаже неспојивошћу са контролном функцијом скупштине.

Недовољно прецизна формулација је основ за дилеме и мишљење према којима би председник могао да има временски утврђен мандат (на пр. шест месеци). Ово се, по природи ствари не односи на ситуацију када скупштином председава од суда постављени привремени заступник. Оваква ситуација, када се председник не бира за сваку појединачну скупштину, постоји и у упоредном праву када се оснивачким актом утврђује ко је председник скупштине (на пр. председник надзорног одбора). Статутом није могуће утврдити и посебне услове у погледу поступка избора, као на пр. већину за доношење одлуке. Ово зато што се законом утврђена већина може мењати само оснивачким актом, а не статутом. Статутом, не би било могуће утврдити ко је председник. У упоредном праву су позната и другачија решења – у неком земљама је уобичајено да то буде председник надзорног одбора.¹³ Тек у случају да статутом није утврђено ко је председник, или је он спречен, тада скупштина бира председника. Нацртом Закона о привредним друштвима је, како смо раније указали, предвиђено да је могуће статутом утврдити председника скупштине, али је могуће да он буде биран за сваку скупштину.

III Овлашћења председника скупштине

Председник скупштине омогућава да се скупштина прописно одвија и да се обраде све тачке дневног реда. Ово овлашћење председника није изричито предвиђено у Закону о привредним друштвима,

11 *Ibidem*.

12 За немачко право тако Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр. 29 и U. Hüffer, *нав. дело*, стр. 607; за енглеско право другачије с обзиром председник, или члан одбора директора може бити председник скупштине према Gower, *Principles of Modern Company Law*, London, 1993, стр. 517.

13 Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр. 29.

што је ситуација која није изузетак у упоредном праву. За разлику од неких националних права Законом о привредним друштвима је ипак предвиђено да „радом скупштине акционара председава председник скупштине“ (чл. 285 ст. 1). Рад скупштине подразумева остваривање циља сазивања скупштине који се огледа у доношењу одлука по тачкама дневног реда. Да би се овај захтев остварио потребно је да председник има овлашћења у погледу вођења скупштине и одржавања реда у скупштини. С обзиром на постојање ових овлашћења указује се да је веома спорно да ли она значе да је председник скупштине орган друштва.¹⁴ У вршењу својих овлашћења председник скупштине мора да буде неутралан и то како у односима између управног одбора и акционара,¹⁵ тако и између акционара.¹⁶ Он своја овлашћења врши у складу са принципима неопходности, сразмерности и једнаког третмана.¹⁷

Председавање скупштином представља оригинарну надлежност председника и он овлашћења врши по сопственом праву.¹⁸ Његова права и обавезе морају бити респектована пословником о раду, с обзиром да не произлазе из скупштине, већ их председник има на основу законом утврђеног положаја.¹⁹

1. Овлашћења у погледу вођења скупштине

Председник има сва неопходна овлашћења у погледу вођења скупштине. Та овлашћења он не може делегирати скупштини. Председник није спречен да се обрати скупштини са необавезујућим питањем у погледу предлога акционара или у погледу неке мере која се тиче вођења скупштине. То не захтева гласање акционара према заступаним гласовима у скупштини – у том погледу допуштено је и изјашњавање (необавезујуће) гласањем по главама и не мора бити наведен у записнику. Исход таквог изјашњавања не обавезује председника.²⁰ Има схватања да се председник у појединачном случају може одрећи свог права на доношење одлуке и, према том становишту, пренесе одлуку на скупштину.²¹ Ово се образлаже тиме да сваки колективитет (гремиум) уређује свој поступак и ред. Осим тога указује да се одредбе о надлежно-

14 Н. Ziemons, *нав. дело*, стр. 1422.

15 *Ibidem*.

16 W. Schmidt, J. Meyer-Landrut, *нав. дело*, стр. 710.

17 A. Göhmann, *нав. дело*, стр. 489.

18 *Beck'sches Handbuch der AG*, стр. 424.

19 U. Hüffer, *нав. дело*, стр. 602.

20 Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр. 31.

21 *Ibidem*.

сти скупштине односе само на материјалне одлуке, а не и на процесне.²² Насупрот томе, сматра се да је одлука скупштине допуштена само у два случаја – одлагање скупштине и редуковање дневног реда.²³

У литератури се указује да председник отвара и затвара скупштину и брине о томе да акционари могу да врше своја права у скупштини.²⁴ Када је домаће право у питању председник затвара скупштину, али је он не отвара. Ово зато што се он бира на почетку скупштине и потребно је да скупштина буде отворена да би се утврдио кворум и донела формална одлука у погледу избора председника скупштине. О томе ко председава скупштини до избора председника је било говора у ранијим излагањима. Изузетно председник отвара скупштину, ако је изабран на одређени период и када председава скупштини која следи оној на којој је изабран. Председник затвара скупштину када је исцрпљен дневни ред. Ако је председник затворио скупштину, а дневни ред није исцрпљен, то не мења ситуацију и одлуке се више не могу доносити. Треба, ипак, имати у виду да се на основу једногласне одлуке присутних акционара скупштина може наставити. Оваква одлука није могућа ако су акционари напустили салу после затварања скупштине.²⁵ Ово зато што би се одлуком о наставку скупштине извршио захват у њихова права. Скупштина има овлашћење у погледу одлуке о наставку скупштине и у другим случајевима када је председник неовлашћено затворио скупштину. Осим ситуације када није исцрпљен дневни ред то је и ситуација када не постоји посебно важан разлог (на пр, постоји мана у поступку сазивања скупштине). У сваком случају ако је председник неоправдано окончао скупштину и није донета одлука о њеном наставку, скупштина је окончана.²⁶ Председник може одредити и паузу у раду скупштине, ако то сматра целисходним (на пр. ако се тако решава проблем у вези са одржавањем реда у скупштини, или ако се припремају одговори на постављена питања).²⁷

У погледу редоследа поступања по тачкама дневног реда има схватања да о томе одлучује председник.²⁸ Спорно је, међутим, да ли скупштина може да га својом одлуком обавезе на поштовање утврђеног редоследа. Дилема не постоји ако је оснивачким актом предвиђено да је

22 Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр. 32.

23 H. Ziemons, *нав. дело*, стр. 1422; U. Hüffer, *нав. дело*, стр. 608.

24 Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр. 30; U. Hüffer, *нав. дело*, стр. 607.

25 A. Göhmann, *нав. дело*, стр. 500.

26 Gerald Reger у: Tobias Bürger, Torsten Körber, *Aktiengesetz, Heidelberger Kommentar*, Heidelberg 2008, стр. 836.

27 A. Göhmann, *нав. дело*, стр. 500.

28 H. Ziemons, *нав. дело*, стр. 1423.

председник надлежан за такву одлуку. Тако утврђена надлежност има предност у односу на одлуку скупштине у погледу редоследа.²⁹ Осим права на утврђивање редоследа тачака дневног реда председник има право на утврђивање редоследа гласања.³⁰ Насупрот томе, указује се да је председник обавезан да поштује утврђени редослед тачака дневног реда. Изузетно он може одступити од утврђеног редоследа у случају постојања стварног разлога.³¹

Председник скупштине даје реч учеснику у дискусији. С тим у вези има схватања да он том приликом није везан редоследом пријава за учествовање у расправи,³² већ треба да се руководи стварним критеријумом. Таква би ситуација била са давањем речи заступницима великог броја акционара (на пр, банкама).³³

Гласање се врши само у погледу предлога који председник стави на гласање. Он неће ставити на гласање предлог који је шиканозан, или није потекао од стране овлашћеног лица. У случају да постоји више предлога по истој тачки дневног реда, њихов редослед у погледу гласања утврђује председник по службеној дужности, водећи рачуна да редослед буде погодан, с обзиром на то који предлог ће најпре добити потребну већину.³⁴ Ово питање може бити регулисано и оснивачким актом или пословником о раду скупштине (правилима поступка).³⁵ Исправним се сматра став према којем се предлог о опозиву председника скупштине мора одмах ставити на гласање.³⁶ Могуће је постојање алтернативних прелога (оно нису противречни, али имају различиту садржину за исту одлуку, као на пр. различит износ за поделу добити). У таквој ситуацији председник може ставити на гласање само један предлог, за који очекује да добије потребну већину, и само ако он буде одбијен прелази на други предлог. Могућа је конструкција услова према којој председник ставља на гласање оба предлога, при чему је један стављен на гласање под условом да други не добије потребну већину. Услов се односи само на већину, а не и на допуштеност прелога.³⁷

29 G. Reger, *нав. дело*, стр. 792.

30 Timo Holzborn у: Tobias Bürger, Torsten Körber, *Aktiengesetz, Heidelberger Kommentar*, Heidelberg 2008, стр. 890.

31 U. Hüffer, *нав. дело*, стр. 607; *Beck'sches Handbuch der AG*, München 2008, стр. 424.

32 U. Hüffer, *нав. дело*, стр. 608.

33 *Beck'sches Handbuch dre AG*, стр. 425.

34 *Beck'sches Handbuch der AG*, стр. 425; H. Ziemons, *нав. дело*, стр. 1423.

35 Gerald Spindler у: Karsten Schmidt, Marcus Lutter, *Aktiengesetz*, Köln, 2008, стр. 1520.

36 *Beck'sches Hanbuch der AG*, стр. 425.

37 T. Holzborn, *нав. дело*, стр. 891.

Домаће право не садржи норму према којој се врста и начин гласања утврђују оснивачким актом.³⁸ Када је домаће право у питању у погледу врсте гласања треба имати у виду да је тајно гласање у неком ситуацијама утврђено Законом (чл. 297 ст. 1). У свим другим ситуацијама се гласа јавно, при чему је као начин гласања предвиђено дизање руку. Простор за регулативу оснивачког акта, статута, или, по нашем мишљењу, и пословника о раду скупштине, се огледа у утврђивању другог начина јавног гласања („други јавни поступак“ – чл. 297 ст. 5). Могућа су решења према којима такве одредбе нема, као и да се утврђује надлежност председника скупштине. У случају да је утврђена надлежност председника, његову одлуку није могуће изменити одлуком скупштине. Акционар тада нема захтев у погледу одређеног начина гласања. Насупрот томе, ако одговарајуће одредбе нема (процесну) одлуку доноси скупштина,³⁹ али председник нема обавезу да тражи одлуку скупштине. Има схватање да ни тада нема простора за одговарајућу одлуку скупштине.⁴⁰

Када се ради о овлашћењима председника у погледу вођења скупштине треба указати на право да поднесе предлог скупштини о доношењу правила поступка (пословника) из чл. 285 ст. 4, као и право из чл. 288 ст. 1 (именовање записничара, оверача записника и чланова комисије за гласање).

2. Овлашћења у погледу одржавања реда

У погледу мера за одржавање реда разликују се опште и индивидуалне мере и на њих се односе захтеви сразмерности и једнаког третмана. Редован ток скупштине је оправдање за мере које се односе на ограничење вршења акционарских права, као што је то случај са правом на реч и правом на постављање питања.⁴¹

Своја овлашћења председник врши према свим учесницима у скупштини – не само према акционарима и пуномоћницима акционара. Мере за одржавање реда председник може и мора да предузима.⁴² Председник води рачуна да у права учесника не захвати више него што је то неопходно за одвијање скупштине и поштовање пословника – тако на пр. не одузима реч када је довољно ограничење времена за дискусију.

38 Н. Ziemons, *нав. дело*, стр. 1423; Т. Holzborn, *нав. дело*, стр. 889.

39 U. Hüffer, *нав. дело*, стр. 659; Wolfgang Zöllner, „Beschlussfassung und Beschlussmängel“ у: Mathias Habersack, Walter Bayer, *Aktienrecht im Wandel*, Tübingen, 2007, стр. 483; Т. Holzborn, *нав. дело*, стр. 889.

40 Н. Ziemons, *нав. дело*, стр. 1423.

41 Н. Ziemons, *нав. дело*, стр. 1424.

42 U. Hüffer, *нав. дело*, стр. 608.

За разлику од мера вођења скупштине, када се ради о мерама одржавања реда на скупштини оне су у искључивој надлежности председника скупштине. Чак и информативно обраћање скупштини било би контрапродуктивно, будући да би акционар у дискусији имао нову прилику да омета рад скупштине.⁴³ Поступања председника нису самосталан основ за поништај скупштинске одлуке, будући да се не ради о постојању или непостојању неког правног односа.⁴⁴ Скупштина није другостепена (жалбена) инстанца у погледу поступања председника. Уколико би неки акционар који се сматра погођеним неком мером председника тражио да се скупштине о томе изјасни и донесе одлуку о томе, председник није дужан да то стави на гласање. Акционар не може лиши-ти председника његових овлашћења ни путем предлагања одговарајуће одлуке скупштине.

У погледу општег ограничења времена за дискусију владајуће мишљење је то у надлежности председника скупштине.⁴⁵ Насупрот томе указује се да председник скупштине не може одредити опште ограничење времена за дискусију. У том смислу је неопходна одлука скупштине којом се сразмерно погађају интереси свих учесника. То значи да се скупштинском одлуком не може селективно ограничити време дискусије – то мора бити учињено на општи начин. Шта је општи начин процењује се према околностима конкретног случаја.⁴⁶ У том смислу се релативизује став да нико не би требао да говори дуже од петнаест минута и да је опште ограничење на десет минута допуштено.⁴⁷ Председник скупштине може утврђено време за дискусију изменити и скратити, при чему је спорно да ли је то могуће за време дебате.⁴⁸ Ово важи и у ситуацији када је законом предвиђена могућност да се оснивачким актом или пословником (правилима поступка) предвиди ограничење права на дискусију и права на постављање питања. То не значи да председник само на основу такве норме може ограничити право на реч. Ако одговарајуће норме нема тада председник може да донесе одговарајућу одлуку на основу сопственог права. Постојање норме не значи ништа више него да одлука председника мора бити одговарајућа (сразмерна).⁴⁹

Председник може да означи завршетак дискусије када више нема пријава за дискусију. Ако пријаве за дискусију постоје не може се окон-

43 Н. Ziemons, *нав. дело*, стр. 1424.

44 Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр. 31.

45 U. Hüffer, *нав. дело*, стр. 608.

46 Gessler, Hefermehl, Eckardt, Kropf, Band II, стр. 32.

47 Н. Ziemons, *нав. дело*, стр. 1424; U. Hüffer, *нав. дело*, стр. 608.

48 U. Hüffer, *нав. дело*, стр. 608.

49 А. Göhmann, *нав. дело*, стр. 491.

чати дискусија при чему сваки акционар мора добити прилику да се изјасни.⁵⁰ Од овог правила постоји изузетак у случају да се може установити да су све групе акционара имале довољно прилика да изразе своје становиште и да се у даљој дискусији не могу очекивати нови ставови. Ако председник то не може да утврди, он мора да продужи дискусију у складу са пријавама за дискусију.

Председник има право да прекине дискусију да би тиме омогућио да се скупштина на време оконча, будући да би њено одвијање после 24 сата довело до тога да би донете одлуке биле рушљиве. Ради се о последњој мери која је на располагању председнику да обезбеди одвијање скупштине заказаног дана. За разлику од тога закључивање листе дискутаната има за последицу немогућност јављање нових учесника у расправи.⁵¹ С обзиром да ове мере имају за циљ да омогуће одвијање скупштине у предвиђено време, постоји схватање да оне немају карактер општих мера за одржавање реда.⁵²

У погледу индивидуалних мера за одржавање реда треба имати у виду, опомену, ограничење времена за дискусију појединачног акционара, одузимање речи и одстрањивање из просторије у којој се одржава скупштина.⁵³

Председник може преостало време за дискусију учесника да ограничи, или одузме реч, ако се право на реч (дискусију) злоупотребљава. Овакве мере су у оквиру овлашћења председника којима се одржава ред и могу се применити према појединачном учеснику. Одузимање речи и скраћивање времена за дискусију се не могу применити ако акционар понавља раније изнети став, односно нема став којим би убедио друге учеснике да напусте своје становиште. Председник треба да води рачуна да није сваки акционар елоквентан, али да упркос томе има право да изложи свој став. Изношење политичких ставова начелно овлашћује председавајућег да ограничи време за дискусију или одузме реч дискутанту.⁵⁴

Споменуте индивидуалне мере за одржавање реда у скупштини се разликују по свом интензитету. Најблажа мера је опомена, док је одстрањивање из просторије најоштрија мера која се може изрећи појединачном акционару.⁵⁵

50 Gessler, Hefermehl, Erckardt, Kropf, Band II, стр. 33.

51 *Beck'sches Handbuch der AG*, стр. 426–427.

52 H. Ziemons, *нав. дело*, стр. 1425.

53 U. Hüffer, *нав. дело*, стр. 608–609.

54 Gessler, Hefermehl, Erckardt, Kropf, Band II, стр. 33.

55 U. Hüffer, *нав. дело*, стр. 609.

Zoran ARSIĆ, PhD, LL.M. (Columbia University)
Professor at the Faculty of Law University of Novi Sad

CHAIRMAN OF CORPORATION GENERAL MEETING

Summary

Legal position of chairman of general meeting is important and onerous one. His powers are related to two sets of issues. He is responsible for ensuring that meeting business is properly conducted and order is maintained.

Key words: *general meeting, chairman, corporation.*